

ČESKOSLOVENSKÁ VOJENSKÁ POMOC LÍBYI V 70. ROKOCH 20. STOROČIA

IGOR BAKA

BAKA, I.: Military cooperation between Libya and the CSSR in the 1970s. *Vojská história*, 1, 16, 2012, pp 55-76, Bratislava.

The published paper represents the first, more detailed analysis of the military-technical and other military assistance provided by former Czechoslovakia and its Army to the so-called developing countries or the third-world countries in the latter half of the 20th century. In drafting the paper, the author relied on the results of his studies of archival materials of military and civilian provenance, especially the materials stored with the central bodies of the ruling Communist party. The author highlights the cooperation between Libya and the CSSR in the “subject-matter” area as early as 1970, so after the overthrow organized by a group of young Libyan officers, led by Muammar Gaddafi on 1 September 1969. For Czechoslovakia, its military cooperation with Libya was of an enormous economic significance (thanks greatly to Libya’s enormous revenues from oil exports), but an important role was also played by political considerations. Gaddafi gained his popularity in the countries of the socialist bloc by his steps aimed at liquidating private businesses and violent nationalization.

Military history. Czechoslovakia. Cooperation with Libya and Czechoslovakia.

Po vyhlásení líbyjskej nezávislosti v roku 1951 nepútala táto severoafrická krajina väčšiu pozornosť čs. diplomacie. Vtedajšie možnosti pôsobenia ČSSR v Líbyi boli minimálne, keďže tu nepôsobili žiadne ľavicové sily, s ktorými by komunistický režim nadviazal kontakty. Okrem toho v zahraničnej politike sa Líbya opierala o USA a Veľkú Britániu. K nadviazaniu diplomatických stykov medzi obidvoma krajinami došlo v roku 1960 otvorením čs. veľvyslanectva v Tripolise. Recipročné opatrenie však líbyjská strana neurobila, a to aj napriek tomu, že sa v roku 1961 v Tripolise akreditoval aj čs. veľvyslanec.

Situácia sa významne zmenila v dôsledku prevratu pripraveného skupinou mladých líbyjských dôstojníkov na čele s Muammarom Kaddáfim 1. septembra 1969. Týmto bleskovým pučom bol zvrhnutý kráľovský režim, ktorý sa nezmohol prakticky na žiadny odpor. Československá vláda nový diktátorský režim uznala už o niekoľko dní 7. septembra 1969. Napriek deklarovaným vyjadreniam Kaddáfího, ako vodcu novej Líbyjskej arabskej republiky,¹ o rozdielnosti proklamovaného socializmu s komunistickým prístupom, líbyjský

¹ V roku 1977 sa z nej stala Líbyjská arabská ľudová socialistická džamáhírja – vo voľnom preklade to znamená všeludový štát.

vodca pútal pozornosť socialistického bloku, a to pre jeho „protiimperialistický a protikolonialistický prístup“. Socialistické krajiny pritom očakávali znárodnenie ropných spoločností pôsobiacich v Líbyi. Postaveniu Kaddáfího v komunistických štátoch pritom prospela už likvidácia amerických a britských základní v krajine v roku 1970. V tomto období začal rásť aj čs. vývoz rôzneho materiálu do Líbye. Líbyjská strana pritom začala zvažovať aj možnosť priameho nákupu zbraní z krajín socialistického bloku bez egyptského prostredníctva. Kaddáfí pritom dával prednosť menším socialistickým štátom pred samotným ZSSR, od ktorého nechcel byť závislý.²

Tieto skutočnosti sa, samozrejme, okamžite preniesli aj do líbyjsko-československých vzťahov. Tu treba pripomenúť, že jedným z prejavov politiky studenej vojny tak na jednej, ako aj druhej strane bola snaha o nadobudnutie rozhodujúceho vplyvu v rozvojových krajinách. Sprievodným znakom tejto politiky bol aj vývoz zbraní, poskytovanie vojenského výcviku a vysielanie vojenských expertov do týchto krajín. Spolupráca medzi Líbyou a ČSSR v „špeciálnej“ oblasti sa začala už v roku 1970. Prvé kontakty v tejto oblasti však neboli príliš srdečné, Líbyjci sa takto snažili dodržiavať odstup od komunizmu. Napriek týmto skutočnostiam bolo v rokoch 1970 – 1973 dovedna do Líbye dodaných 100 kusov obrnených transportérov čs. výroby OT – 62 Topas, 145 tankov T-55 v rôznych verziách, pechotná munícia, náhradné diely k dodanej technike.³ Zároveň vo februári 1972 bol s líbyjskou stranou uzavretý kontrakt na dodávku strojov a zariadenia pre prevádzanie stredných opráv tankov a obrnených vozidiel. V čase prerokovania prípravy tohto kontraktu líbyjská strana odmietla dodávku projektu a netechnologického zariadenia, keďže tieto komponenty si chcela zabezpečiť sama. Koncom roka 1973 však požiadala o vyslanie čs. technickej skupiny do Líbye s cieľom prerokovať dokončenie projekcie pre závod a tiež rozsah ďalšej účasti čs. strany pri rozšírení tejto opravovne o dodávky potrebných strojov a zariadenia, ktoré by umožnili aj generálne opravy čs. stranou dodanej techniky. Rokovania následne prebiehali v roku 1974.⁴

Hodnota týchto dodávok dosiahla takmer 650 miliónov Kčs.⁵ Líbyjská strana však mala od začiatku záujem aj o pomoc pri výstavbe väčších investičných celkov. Už v júni 1972 počas rokovania námestníka ministra zahraničného obchodu ing. Františka Langeru v Tripolise prejavili predstavitelia líbyjských ozbrojených síl požiadavku na výstavbu závodu pre výrobu tankov T-55. V októbri 1972 bola v tejto súvislosti do Líbye vyslaná technická skupina, čo sa chápalo ako „akt dobré vôle“, pretože čs. strana si bola vedomá náročnosti tejto úlohy, ktorú nebolo možné zvládnuť bez podpory ZSSR. Rokovania o technických záležitostiach sa však nakoniec ani neuskutočnili, pretože líbyjská strana nebola schopná zostaviť vlastnú skupinu kvalifikovaných odborníkov. Okrem toho v apríli 1973 obdržalo

² Bližšie pozri HRBEK, I. *Líbyjská arabská ľudová socialistická džamáhíríja*. Praha 1982; SIEBER, K. Cesta ke spojenectví. Komunistické Československo a Kaddáfího Libye 1969 – 1979. In *Historický obzor*, 9-10/2000, s. 226-233; ZÍDEK, P. – SIEBER, K. *Československo a Blízký východ v letech 1948 – 1989*. Praha 2009, s. 190-194.

³ Národní archiv (NA) Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – předsednictvo 1976 – 1981, svazek 42, arch. jednotka 47/15, zpráva o požadavcích Libye na dodávky a technickou pomoc ve speciální oblasti.

⁴ Vojenský ústřední archiv (VÚA) Praha, f. Ministerstvo národní obrany – Kabinet ministra (MNO - KM) – 1974, škatuľa (šk.) 13, signatura (sig.) 013/12, zpráva o výsledku jednání s libyjskou vládní delegací v oblasti speciálních dodávek a technické pomoci.

⁵ NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – předsednictvo 1976 – 1981, svazek 42, arch. jednotka 47/15, zpráva o požadavcích Libye na dodávky a technickou pomoc ve speciální oblasti.

federálne ministerstvo zahraničného obchodu – Hlavná technická správa (FMZO – HTS) jednoznačne zamietavé stanovisko ZSSR k čs. žiadosti z augusta 1972 o jeho súhlas s realizáciou líbyjských požiadaviek. Išlo by totiž o zavedenie výroby tankov podľa sovietskej licenčnej dokumentácie.⁶

Samozrejme, Kaddáfí veľmi rýchlo pochopil, že krajiny východnej Európy nebudú ochotné dodávať zbrane bez sovietskeho súhlasu. Musel preto veľmi rýchlo prehodnotiť aj svoj postoj k Moskve. Vynútené zblížovanie však narážalo na stále nové prekážky vyvolané jeho antikomunizmom. Napriek ideologickým rozporom socialistický blok na čele so ZSSR nerezignoval na spoluprácu s Líbyou, pretože nechcel uvoľniť miesto konkurencii (Západ, Čína). Jeho príležitosť prišla v dôsledku jomkipurskej vojny v októbri 1973. Postoj Egypta, ktorý o začatí vojenských akcií ani len neinformoval Líbyu (napriek spojenectvu a snahe o splnutie obidvoch štátov), a následné prímerie s Izraelom Kaddáfí odsúdil ako zradu. Na Egypt začal nazerat' ako na krajinu, ktorá prechádza do sféry vplyvu USA, čiže ako na možnú hrozbu.⁷

V dôsledku týchto udalostí sa Líbya obrátila na krajiny socialistického bloku, predovšetkým na ČSSR, s požiadavkou na dodávku značného množstva vojenského materiálu. Svoj postoj k Líbyi prehodnotil tiež ZSSR, ktorý bol sklamaný zo Sadatovho Egypta a hľadal novú alternatívu, ktorou by na Káhiru mohol robiť nátlak.⁸

Pre ďalší rozvoj vzájomných vzťahov oboch štátov vo vojenskej oblasti mali veľký význam bilaterálne rokovania s líbyjskou delegáciou na čele s premiérom Abdassalámom Džalúdom v dňoch 11. – 13. februára 1974 v Prahe. Líbyjská strana tu vyrukovala s množstvom požiadaviek ohľadne dodávky vojenskej techniky, zariadení a spolupráce vo vojenskej oblasti. Z tohto dôvodu bola vytvorená komisia, ktorej vedúcimi boli menovaní z líbyjskej strany plk. Hamed Abulkasem (vedúci Správy pre zmluvnú a zásobovaciu činnosť líbyjských ozbrojených síl) a z čs. strany F. Langer, námestník ministra zahraničného obchodu. Táto komisia pokračovala v rokovaní až do 19. februára 1974, pričom prerokovala la možnosti naplnenia všetkých líbyjských požiadaviek.

V oblasti dodávok vojenskej techniky pritom líbyjská strana vyšla s požiadavkou na dodávku až 800 kusov tankov T-55 v rôznych prevedeniach (200 s dodacou lehotou v roku 1974, 600 v roku 1975). Tiež sa požadovala technická pomoc pri výstavbe investičných celkov:

- a, výstavba závodu na výrobu tankov,
- b, výstavba závodu na výrobu náhradných dielov pre tank T-55,
- c, výstavba závodu na výrobu delostreleckej a tankovej munície,
- d, vybudovanie tankového technického učilišťa,
- e, výstavba opravárenského závodu pre tankovú a delostreleckú techniku,
- f, výstavba závodu na výrobu ľahkých zbraní,⁹
- g, vyslanie čs. špecialistov do Líbye a výcvik personálu jej ozbrojených síl v čs. zariadeniach.

⁶ VÚA Praha, f. MNO - KM – 1974, šk. 13, sign. 013/12, zpráva o výsledku jednání s líbyjskou vládní delegací v oblasti speciálních dodávek a technické pomoci.

⁷ ZÍDEK, SIEBER, ref. 2, s. 198.

⁸ Tamže, s. 200.

⁹ Štúdia na licenčnú výrobu pechotných zbraní (samopal vz. 61, vz. 58, univerzálny guľomet vz. 59) bola líbyjským ozbrojeným silám odovzdaná koncom roka 1973 prostredníctvom čs. obchodného oddelenia v Tripolise.

Ešte v priebehu rokovania komisie bola dohodnutá dodávka 200 kusov tankov v roku 1974 a podpísaný aj samotný kontrakt v celkovom objeme 581 mil. Kčs. Ostatné požiadavky sa mali doriešiť do dvoch mesiacov, pričom čs. strana vyjadrila ochotu posúdiť požiadavky, informovať o tom líbyjskú stranu, a tiež predbežne vyjadrila ochotu poskytnúť pomoc pri výstavbe závodov na výrobu a prevádzanie opráv tankového a delostreleckého materiálu, včítane munície. Ochotu prejavila aj pri požiadavke na vyslanie čs. špecialistov do Líbye. Príslušný protokol z rokovania bol vypracovaný 19. februára 1974 a predložený na rokovanie predsedníctva čs. vlády.¹⁰

O líbyjských požiadavkách rokovali 2. apríla pod vedením FMZO zástupcovia federálnych ministerstiev národnej obrany (FMNO), všeobecného strojárstva, financií, Štátnej plánovacej komisie a Štátnej banky československej. Dohodnuté stanovisko k jednotlivým bodom líbyjských požiadaviek následne FMZO tlmočilo predsedníctvu vlády. Z rokovaní bola vyňatá požiadavka líbyjskej strany na nákup ďalších 600 tankov, pretože sa mala riešiť samostatne. Čo sa týka požiadavky na výstavbu závodu pre výrobu tankov, tú stanovisko odporúčalo zamietnuť. Podobne ako v predchádzajúcom období FMZO argumentovalo zamietavým stanoviskom ZSSR k jej pôvodnej žiadosti ešte z roku 1972. Ako už bolo uvedené, išlo by totiž o zavedenie výroby tankov podľa sovietskej licenčnej dokumentácie. Spoluprácu pri výstavbe závodov na výrobu náhradných dielov pre tank T-55, ako aj pre výrobu delostreleckej a tankovej munície, ministerstvo síce neodmietlo (vlastnú stavbu si mala líbyjská strana realizovať sama), podmienilo ju však tiež súhlasom sovietskej strany. Kladne sa FMZO postavilo k spolupráci pri vybudovaní tankového technického učilišťa. Navrhovalo tu využiť projekt a skúsenosti z výstavby podobného učilišťa, ktoré sa pripravovalo pre Sýriu. Čo sa týka požiadavky na výstavbu opravárenského závodu pre tanky a obrnené vozidlá, zahŕňala rozšírenie spolupráce na základe vyššie spomínaného kontraktu z februára 1972. V tomto smere mali prebehnúť ďalšie rokovania a mala sa vytvoriť čs. technická skupina na prerokovanie rozsahu ďalšej čs. účasti. Tá sa mala vytvoriť aj v súvislosti s líbyjskou požiadavkou na výstavbu opravárenského závodu pre pechotné a delostrelecké zbrane a na výstavbu závodu pre výrobu ľahkých zbraní (samotnú stavbu si mali realizovať sami). Vyslanie čs. špecialistov do Líbye a výcvik personálu jej ozbrojených síl v čs. zariadeniach mali zabezpečovať federálne MNO a ministerstvo všeobecného strojárstva.¹¹

Predloženú správu vypracovanú FMZO predsedníctvo vlády prerokovalo a schválilo 2. mája 1974. Prijalo pritom uznesenie (už dopredu predložené samotným FMZO), v ktorom súhlasilo s pokračovaním ďalších rokovaní s líbyjskou stranou o dodávkach vojenskej techniky a špeciálnych investičných celkov a s poskytovaním technickej pomoci v rámci čs. možností. Touto úlohou v uznesení poverilo FMZO v spolupráci s ministrami všeobecného strojárstva a národnej obrany. Spolu s MNO malo vyjasniť požiadavky Líbye na výstavbu opravárenských závodov na prevádzanie generálnych opráv tankov a obrnených transportérov, tankového technického učilišťa, poskytnutie technickej pomoci, prípadne zaistenie projektu opravovne pre pechotné a delostrelecké zbrane. FMZO malo uzavrieť generálny kontrakt na vysielanie čs. špecialistov do Líbye a rámcové podmienky pre školenie líbyjského personálu v ČSSR. Zároveň bola vymenovaná čs. delegácia pre rokovania

¹⁰ VÚA Praha, f. MNO - KM – 1974, šk. 13, sign. 013/12, protokol z 19. 2. 1974.

¹¹ VÚA Praha, f. MNO - KM – 1974, šk. 13, sign. 013/12, zpráva o výsledku jednání s líbyjskou vládou a delegací v oblasti speciálních dodávek a technické pomoci.

s líbyjskou stranou na čele s námestníkom ministra zahraničného obchodu ing. F. Lange-rom.¹²

Čo sa týka požiadavky na nákup ďalších tankov T – 55, rokovania s líbyjskou delegáciou, vedenou šéfom zásobovania ministerstva obrany, prebiehali v Prahe v dňoch 2. – 8. mája 1974. Líbyjská delegácia pritom požadovaný počet tankov ďalej zvyšovala a okrem toho všetky ďalšie rokovania podmieňovala dohodou o počte dodávaných tankov. Ešte pred bilaterálnym rokovaním sa čs. strana rozhodla ponúknuť Líbyi 600 tankov v roku 1975 a 200 v nasledujúcom roku. Zároveň bol potvrdený predpoklad výroby 800 kusov tankov T-55 v roku 1974 a toho istého množstva aj v nasledujúcom roku, s tým, že všetky tieto výrobky mali byť určené na vývoz. Čs. strana nakoniec počas rokovaní s líbyjskou stranou prijala záväzok dodať spolu 720 kusov tankov, z nich 460 malo byť dodaných v roku 1975 a 260 najneskôr v prvom štvrtroku 1976. Líbyjská strana pritom kategoricky požadovala akceptáciu dovtedajšej ceny, za ktorú sa tanky do jej krajiny už dovážali, to znamená 353-tisíc 430 západonemeckých mariek (DM) (3. 019. 988 Kčs) za jeden kus. Líbyjci trvali tiež na niektorých neobvyklých ustanoveniach kontraktu, ktoré vybočovali z bežnej komerčnej praxe. Celý kontrakt bola líbyjská strana ochotná podpísať len v prípade, že čs. strana bude bezvýhradne akceptovať ňou predložené podmienky. Podľa čs. strany bol postoj Líbyjcov determinovaný možnosťou nákupu tankov v Poľsku a ZSSR. Čs. strana nakoniec podmienky kontraktu akceptovala, napriek určitým rizikám, a to vzhľadom na jeho ekonomickú výhodnosť a výnimočnosť. Podpísaný kontrakt zahrňal dodávku spolu 720 tankov, z nich 480 v základnej verzii, 210 vo veliteľskej verzii, 30 vo vyslobodzovacom variante. Do kontraktu bola zahrnutá aj finančná čiastka na dodávky náhradných dielov v objeme 20 % z celkovej finančnej hodnoty tanku. Celkový objem kontraktu podpísaného 7. mája 1974 tak dosiahol 306 858 240 DM, čiže 2 622 042 240 Kčs.¹³

V ďalšom uznesení predsedníctva vlády z 28. mája sa už zoberali na vedomie výsledky rokovaní a podpis kontraktu s líbyjskou stranou na dodávku tankov v rokoch 1975 – 1976. Dovedna teda boli podpísané dva kontrakty na dodávky 920 tankov T-55 v rôznych verziách v objeme 3 miliardy Kčs. Všetky dodávky tankov boli ukončené v prvom kvartáli 1976. Líbya nakoniec obdržala od ČSSR spolu 1 065 tankov. Dodávky tankových náhradných dielov v hodnote 350 miliónov Kčs boli ukončené v apríli 1977.¹⁴

Vzhľadom na rozsah týchto dodávok požadovala líbyjská strana zaistenie výučby svojich príslušníkov ozbrojených síl v ČSSR. Konkrétne potrebovala v ČSSR vyškoliť 250 – 300 svojich príslušníkov, čo zodpovedalo počtom dodanej techniky. 7. mája 1975 uzavrelo FMZO s líbyjskou stranou generálny kontrakt obsahujúci rámcové podmienky pre zaškolenie líbyjského personálu v zariadeniach federálneho MNO a federálneho ministerstva všeobecného strojárstva. Podľa doplnku č. 1 tohto kontraktu mala čs. strana v prvej

¹² Členmi boli námestník ministra financií ing. Otto Štecher, genmj. Vojtěch Srovnal z MNO, podpredsa Štátnej banky československej Dr. Ing. Ludovít Vaškovič, pracovníci ministerstva všeobecného strojárstva Jaroslav Malinovský a Dr. Josef Vávra a zástupca Štátnej plánovacej komisie. VÚA Praha, f. MNO – KM – 1974, šk. 13, sign. 013/12, návrh usnesení predsedníctva vlády.

¹³ VÚA Praha, f. MNO – KM – 1974, šk. 30, č.j. 008631, list s prílohou od ministra zahraničného obchodu pre ministra národnej obrany ČSSR z 13. 5. 1974. Príloha obsahuje správu o výsledkoch rokovaní a podpísaní kontraktu na dodávky tankov T-55 do Líbye v rokoch 1975 – 1976.

¹⁴ NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – predsedníctvo 1976 – 1981, zv. 42, arch. jednotka 47/15, zpráva o požadavech Libye na dodávky a technickou pomoc ve speciální oblasti.

etape vyškoliť asi 30 líbyjských poslucháčov pre stredné opravy tankov T-55 a obrnených transportérov v ČSSR.¹⁵ Líbyjské požiadavky na výcvik schválilo predsedníctvo vlády dňa 27. augusta 1975. Na základe týchto dohôd bolo na školenie do ČSSR prijatých 96 líbyjských poslucháčov v odbore opráv tankovej techniky. Vlastnému školeniu predchádzala jazyková príprava organizovaná ministerstvom školstva, v priebehu ktorej boli začiatkom roku 1976 všetci poslucháči líbyjskou stranou odvolaní. Dôvodom bola vtedajšia vnútropolitická situácia v Líbyi.¹⁶

Čo sa týka ďalších rokovaní ohľadne výstavby investičných celkov, ako už bolo spomenuté, väčšinu projektov nebolo možné realizovať pre odpor ZSSR. Zdlhavé rokovania však pokračovali ohľadne závodu na výrobu pechotných zbraní a munície. Okrem toho čs. strana sa naďalej podieľala na výstavbe strednej opravovne tankov a obrnených transportérov dodávkou zariadenia vrátane dozoru nad montážou.¹⁷ Čo sa týka kontraktu na poskytnutie čs. vojenských špecialistov do Líbye, táto otázka sa doriešila až v roku 1977.

Záujem líbyjskej strany o dodávky „špeciálneho“ materiálu neutíchal ani v nasledujúcom období, práve naopak. Presvedčil sa o tom samotný predseda vlády Lubomír Štrougal počas svojej oficiálnej návštevy Líbye v septembri 1975. O ďalšie zbrane prejavil záujem počas oficiálnych rozhovorov osobne aj samotný M. Kaddáfí. Naopak, líbyjskí predstavitelia vyzvali predstaviteľov ČSSR, aby neposkytovali v budúcnosti už žiadne zbrane Egyptu, ktorý podľa nich už jasne prešiel na stranu USA.¹⁸ Čs. strana, samozrejme, líbyjskú požiadavku diplomaticky odmietla, odkazom na zmluvné záväzky. V skutočnosti Egypt bol v roku 1975 najväčší partner ČSSR zo všetkých rozvojových krajín a prípadné prerušenie stykov v „špeciálnej“ oblasti by pre jej ekonomiku prinieslo obrovské straty. Nezávisle na tom však líbyjskej strane nahrávalo vzrastajúce napätie medzi ZSSR a Egyptom, ktoré pre čs.-egyptské dodávateľsko-odberateľské vzťahy neveštilo nič dobré. ZSSR pritom už začiatkom roku 1975 začalo obmedzovať svoje dodávky vojenského materiálu do Egypta a postupne ich z politických dôvodov v druhej polovici roku úplne zastavil. Bolo len otázkou času, kedy ZSSR rovnaký postup „odporučí“ aj ďalším štátom socialistického bloku. K tomuto kroku sa odhodlal už koncom roku 1975, keď svojich spojencov (s výnimkou Rumunska) informoval o svojom postoji, vo februári 1976 už od nich vyžadoval koordinovaný jednotný postup v tejto otázke. Napriek hrozbe veľkých ekonomických strát čs. strana so sovietskym stanoviskom súhlasila a rozhodla sa zastaviť dodávky vojenskej techniky do Egypta bez ohľadu na zmluvné záväzky k tejto krajine. Prahu znepokojovala aj výška zadĺženia Egypta voči ČSSR, ale aj jej závislosť od surovín (najmä bavlna) dovážaných z tejto krajiny. ČSSR sa však rozhodla pokračovať (podobne ako ZSSR) v technickej pomoci tejto

¹⁵ NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – predsedníctvo 1976 – 1981, zv. 42, arch. jednotka 47/15, zpráva o požadavku Libyjské arabské republiky na výcvik libyjského personálu v ČSSR.

¹⁶ NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – predsedníctvo 1976 – 1981, zv. 42, arch. jednotka 47/15, zpráva o požadavcích Libye na dodávky a technickou pomoc ve speciální oblasti, s. 1.

¹⁷ NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – predsedníctvo 1976 – 1981, zv. P 143/80, zpráva o jednání s Libyjskou arabskou lidovou socialistickou džamahirijí o spolupráci při budování vojenského průmyslu v Libyi, s. 1, 2.

¹⁸ ZÍDEK, SIEBER, ref. 2, s. 202.

krajine, najmä pri dobudovaní Vojenskej technickej akadémie v Káhire a pri školení egyptských expertov v ČSSR.¹⁹

Podľa údajov čs. strany od začiatku vzájomných vzťahov v roku 1970 až do roku 1976 uhradila líbyjská strana špeciálny materiál dodávaný z ČSSR v hodnote cez 4 miliardy Kčs, a to vo voľnej mene pri platení v hotovosti. Tento „komfort“ si líbyjskí vodcovia mohli dovoliť vzhľadom na stúpajúce zisky z predaja vlastnej ropy. Okrem toho, ako už bolo spomenuté, čs. strana sa podieľala na výstavbe strednej opravovne tankov a obrnených transportérov dodávkou zariadenia včítane dozoru nad montážou. Stavebnú časť si pritom líbyjská strana zabezpečovala sama. Čs. vojenský a civilní odborníci sa podieľali aj na rozbehnutí činnosti opravovne v roku 1977.²⁰

Tu však treba zdôrazniť skutočnosť, že čs. strana dodávala Líbyi zbrane napriek hláseniam vlastných diplomatov, že súčasťou Kaddáfího zahraničnej politiky bola aj materiálna pomoc Írskej republikánskej armáde v Severnom Írsku.²¹

K ďalšiemu prehĺbeniu čs.-líbyjských vojenských vzťahov došlo v roku 1977. V dňoch 18. – 24. apríla sa v Tripolise uskutočnili rokovania generálneho riaditeľa hlavnej technickej správy FMZO F. Langeru s predstaviteľmi líbyjského ministerstva obrany o perspektíve ďalších vzájomných vzťahov v oblasti špeciálnych dodávok. Líbyjská strana tu vystúpila s požiadavkou na ďalšie dodávky. Na ďalšom rokovaní v Prahe v dňoch 16. – 17. mája 1977 s líbyjskou delegáciou, vedenou členom Generálneho sekretariátu Všeobecného ľudového kongresu A. A. Džallúdom, boli tieto požiadavky ešte rozšírené a upresnené. Výsledkom bolo podpísanie protokolu zahrňujúceho všetky požiadavky Líbye v oblasti špeciálnych dodávok z ČSSR včítane technickej pomoci. Podľa protokolu, ktorý za čs. stranu podpísal predseda vlády Lubomír Štrougal, čs. strana súhlasila s pomocou pri výstavbe leteckej školy (vyslaním inštruktorov, ponuky projektu, učebných programov, dokumentácie, dodaním stavebnej časti pre leteckú školu). Škola mala byť trojročná s kapacitou 300 – 400 študentov v jednom roku. Čs. experti mali byť do Líbye vyslaní v polovici júla 1977. Čs. strana zároveň súhlasila s kontraktom na dodávku 64 kusov cvičných lietadiel Aero L-39 Albatros, ktoré sa mali používať v leteckej akadémii. Súhlasila tiež s vyslaním príslušného počtu inštruktorov v júni 1977, s pomocou pri výstavbe technického strediska pre výcvik leteckých technikov pre exploataciu, údržbu a opravy lietadiel s kapacitou 300 – 400 študentov ročne pri trojročnej výučbe. Súhlasila tiež s predložením kontraktu na nákup techniky 122 mm raketometov GRAD pre 4 palebné oddiely (80 kusov) s muníciou a všetkým príslušenstvom, s dodávkou 50 mostných tankov MT-55 a 50 žeriavových vyslobodzovacích buldozérovcích tankov JVBT-55, s požiadavkou na dodávku tankov T-55 (počet zatiaľ určený nebol), s požiadavkou na dodávku náhradných dielov (v skutočnosti už ponuka bola predložená), bojových vozidiel pechoty – 2 (líbyjská strana požadovala 250 kusov, čs. strana zatiaľ bola zdržanlivá²²). Čs. strana akceptovala tiež rozsiahle investičné

¹⁹ 15. 3. 1976 došlo nakoniec k vypovedaniu egyptsko-sovietskej zmluvy o spolupráci a vzájomnej pomoci zo strany Egypta. NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – predsedníctvo 1976 – 1981, zväzok 14, arch. jednotka 14/4, zpráva o čs.-egyptských vzťahoch v špeciálnej oblasti v súvislosti s prerušením dodávok špeciálneho materiálu ze Sovietskeho zväzu do Egyptskej arabskej republiky; Tiež ZÍDEK, SIEBER, ref. 2, s. 83-85.

²⁰ NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – predsedníctvo 1976 – 1981, zv. 42, arch. jednotka 47/15, zpráva o požiadavkách Líbye na dodávky a technickú pomoc ve špeciálnej oblasti, s. 1.

²¹ ZÍDEK, SIEBER, ref. 2, s. 201.

²² Čs. strana bola schopná dodať túto techniku v rokoch 1978 – 1979, avšak to bolo podmienené súhlasom majiteľa licencie, dodávať túto zbraň aj do rozvojových krajín.

dodávky (ktoré sa mali špecifikovať pri ďalších rokovaníach, závislé boli čiastočne aj od sovietskeho stanoviska), ako boli zariadenia opravárenských závodov, muničných závodov a zbrojovky, ako aj už spomínanú rozsiahlu technickú pomoc – vyslaním viac než 1 000 čs. vojenských odborníkov ako inštruktorov pre exploatáciu dodanej techniky, už spomínanú leteckú školu, technické strediská a ostatné projekty. Práve tejto požiadavke prikladala líbyjská strana najväčší význam. Požadovala pritom vyslanie 100 osádok tankov T-55 (hodnota jedného tankového pluku), pilotov a leteckých technikov (letka – pluk), 10 obslúh raketometov GRAD, 10 obslúh 130 mm kanónov. Čs. MNO bolo pripravené realizovať tieto požiadavky, nie však v takom rozsahu ako žiadala Líbya. Dovedna bolo v jeho silách poskytnúť 816 osôb (dôstojníkov, práporčíkov a vojakov základnej služby).²³

Nie celkom vyjasnená zostala otázka dodávok bojových tankov T-55 (išlo skôr o záujem čs. strany) a BVP, v prípade ktorých bolo treba ešte rokovať so sovietskou stranou. Napriek tomu čs. strana konštatovala, že pokiaľ by požiadavky boli splnené v plnom rozsahu, „*představovali by velmi významný přínos pro čs. ekonomiku....Po stagnaci vývozu našeho speciálního materiálu, která se projevila v roce 1976, je Libye prakticky jediná z rozvojových zemí, která je ochotna akceptovat ve velkém rozsahu speciální materiál, který je v ČSSR vyráběn, při hotovém placení ve volné měně*“. Aj bez dodávok spomenutých tankov a BVP predstavovala výška líbyjských požiadaviek, včítane technickej pomoci, približne 3 miliardy Kčs (200 miliónov US dolárov). Svoju ochotu prijať od ČSSR také množstvo hmotných dodávok Líbya podmieňovala práve technickou pomocou zo strany ČSSR, ako zaslaním niekoľko sto čs. vojenských inštruktorov do Líbye, eventuálne i výcvikom líbyjského personálu v ČSSR.

Pre čs. stranu z hľadiska ekonomického šlo o „*mimořádnou příležitost dosáhnout za nejnvýhodnějších platebních podmínek významného devizového přínosu pro čs. národní hospodářství*“.²⁴ Samozrejme, vzhľadom na to, že riešenie otázok spojených s pobytom veľkého počtu vojenských špecialistov v Líbyi si v budúcnosti malo vyžadovať sústavnú prácu v tejto krajine, uvažovalo sa zriadiť pri zastupiteľskom úrade ČSSR v Líbyi úrad vojenského a leteckého pridelenca.²⁵ V súvislosti s plánovaním realizácie líbyjských požiadaviek sa zároveň predpokladal nárast pracovných síl v ČSLA, predovšetkým riadiaceho aparátu.

Pridelenc obrany v Líbyi začal svoju činnosť už v roku 1977. Stal sa ním plk. František Sýkora. Jeho prítomnosť v Tripolise však vojenská spravodajská služba od začiatku využívala aj na vybudovanie agentúrnej siete, pričom informácie mal získavať z diplomatických zborov krajín arabského sveta, z odbojových hnutí podporovaných Líbyou atď. Zaujímali ju najmä informácie o bojovej technike NATO, o teroristoch atď.²⁶

Treba povedať, že s podobnými požiadavkami sa Líbya obrátila tiež na ZSSR, Juhoašlávku a niektoré iné socialistické krajiny. Na druhej strane spoluprácu so socialistickými krajinami, včítane ČSSR, chcela využiť vo svojom konflikte s Egyptom, ktorý eskaloval v júli 1977 ozbrojenou konfrontáciou medzi obidvoma stranami. Líbyjci pritom čs. stranu opätovne otvorene požiadali o pozastavenie dodávok tankov do Egyptskej arabskej republiky. ČSSR sa však zaštitila svojimi zmluvami na dodávku 220 tankov, ktorú uzavrela ešte

²³ NA Praha, f. KSC-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – předsednictvo 1976 – 1981, zv. 42, arch. jednotka 47/15, protokol z rokovania medzi čs. a líbyjskou stranou zo 17. 5. 1977.

²⁴ Tamže, zpráva o požadavcích Libye na dodávky a technickou pomoc ve speciální oblasti, s. 3.

²⁵ Tamže, s. 4.

²⁶ Bližšie pozri ŽÁČEK, P. Vojenské zpravodajství z Libye a terorismus. Rezidentura „Ropa“ v materiálech Hlavní správy vojenské kontrarozvědky. In *Paměť a dejiny*, 2011, č. 3.

v lete 1975, a ktorých neplnenie by malo závažné finančné dopady pre samotnú krajinu. Na druhej strane svojho partnera čs. predstavitelia ubezpečili, že do budúcnosti sa s Egyptom neplánujú žiadne ďalšie kontrakty. Tanky T-55 sa mali dovážať prednostne do Líbye.²⁷ Pritom, ako už bolo vyššie naznačené, predsedníctvo čs. vlády po predchádzajúcom tlaku ZSSR už v auguste 1976 súhlasilo so zastavením výroby špeciálnej techniky, náhradných dielov, investičných zariadení a strojov špeciálneho charakteru určených pre Egypt, pokiaľ ich nebolo možné použiť pre iného odberateľa. Časť „špeciálu“ sa však napriek tomu do Egypta ešte vyviezla.²⁸ Na druhej strane do budúcnosti Líbya mohla zaplniť medzeru, ktorá vznikla stratou významného odberateľa, ktorým Egypt v predchádzajúcom období nepochybne bol.²⁹

Líbyjská strana sa usilovala aj v nasledujúcom období o ďalšie prehĺbenie spolupráce „v špeciálnej oblasti“. Vzájomné vzťahy obidvoch štátov sa ocitli na najvyššej úrovni v roku 1978, keď ČSSR navštívil líbyjský vodca plk. M. Kaddáfí (jeho oficiálny titul znel generálny tajomník Všeobecného ľudového kongresu). Jeho početná delegácia pricestovala do Prahy 20. júna a zdržala sa tu do 23. júna. Dobová čs. tlač v tejto súvislosti tomuto diktátorovi otvorene nadbiehala a priradzovala ho „k pokrokovým orientovaným predstaviteľom arabského sveta, ktorí rozhodne vystupujú proti imperialistickému vmiešavaniu do záležitostí arabských zemí i celú Afriku. Z jeho iniciatívy Líbye stále rozširuje priateľské styky se socialistickými zemami vrátane Československa.“ Vyzdvihovala pritom „antiimperialistické zamýšľanie líbyjskej zahraničnej politiky, ktoré sa prejavuje v úsilí o spravodlivé riešenie izraelsko-arabského konfliktu a v odmietaní separátnych jednání obchádzajúcich základní práva arabského ľudu Palestíny.“³⁰ Pri tejto príležitosti prezident ČSSR Gustav Husák vyznamenal Kaddáfího najvyšším čs. štátnym vyznamenaním Radom bieleho leva I. triedy s reťazou, a to „za zásluhy o rozvoj vzájomných československo-líbyjských vzťahů a úspešné spolupráce.“ Husák pritom išiel ešte ďalej, keď Kaddáfího označil za „veľkého syna líbyjského ľudu, ktorý stál a stojí v čele revolučných premen líbyjskej spoločnosti, i jako veľkého syna arabského ľudu, ktorý stojí v přední frontě úsilí arabských pokrokových sil o jejich svobodu a nezávislost“. Vyzdvihol pritom jeho postoje „v boji proti imperialismu, kolonializmu, neokolonializmu, sionizmu a v šem ostatním formám, které brání africkému ľudu svobodně žít a rozvíjet se“. Oficiálna propaganda upozorňovala aj na ďalšie počty, ktoré sa tomuto líbyjskému diktátorovi počas jeho návštevy dostali. Napríklad na Staromestskej radnici prevzal z rúk primátora hlavného mesta symbolicky kľúče od mestských brán.³¹ V rámci oficiálneho programu Kaddáfí položil veniec k hrobu Neznámeho bojovníka na vrchu Žižkov, absolvoval sériu rokovaní s čs. delegáciou na čele s prezidentom G. Husákom. Vrcholom programu pritom bola slávnostná večera v Rudolfovej galérii na Pražskom hrade. V záverečnom čs.-líbyjskom komuniké obidve strany okrem iného „odsoudili záměry imperialismu, sionizmu a reakce ignorovat práva arabského palestinského ľudu, narušovat palestinský a národně osvobodenecký protimperialistický a protisionistický boj Arabů a poškozovat přátelské vztahy arabských zemí se zemami socialistického společenství“.³²

²⁷ NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – predsedníctvo 1976 – 1981, zv. 42, arch. jednotka 47/15, protokol z rokovania medzi čs. a líbyjskou stranou zo 17. 5. 1977, s. 4.

²⁸ Potvrďuje to aj práca ZÍDEK, SIEBER, ref. 2, s. 85.

²⁹ NA Praha, f. KSČ-Ústřední výbor 1945-1989, Praha – predsedníctvo 1976 – 1981, zv. 14, arch. jednotka 14/4.

³⁰ Obrana ľudu, 20. 6. 1978, „Líbyjský představitel přijíždí do ČSSR“, „Dobré styky, blízké názory“, s. 5.

³¹ Obrana ľudu, 23. 6. 1978, Klíče Prahy symbolem přátelství, s. 1.

³² Obrana ľudu, 24. 6. 1978, s. 2.

Samozrejme, svoju návštevu líbyjská strana využila predovšetkým na predloženie požiadaviek na dodávku ďalšieho vojenského materiálu. Žiadali pritom 200 kusov BVP, samohybné húfnice DANA, 240 kusov ťahačov T-813 KOLOS, lietadlá Let L- 410 Turbolet, raketomety GRAD, tanky T-55, lietadlá Aero L-39, ale tiež menšie pechotné zbrane.³³ O líbyjských požiadavkách v „špeciálnej oblasti“ dobová propaganda síce mlčala, o ich význame v súvislosti s Kaddáfího návštevou však nebolo pochýb. Dokazuje to nepriamo aj reportáž z jeho návštevy v národnom podniku Aero Vodochody 21. júna.³⁴ Rokovalo sa tiež o ďalšej technickej pomoci Líbyi, o ďalších požiadavkách na školenie a výučbu príslušníkov líbyjskej armády. Líbyjská strana tiež požiadala o čs. pomoc pri výstavbe vojenskej leteckej technickej akadémie. Čs. strana však túto požiadavku odmietla, pretože presahovala „kádrové“ možnosti Československej ľudovej armády.³⁵

V tejto súvislosti veľmi dôležitým bodom rokovania bola aj opätovná žiadosť líbyjskej strany o spoluprácu pri budovaní vlastného vojenského priemyslu. Konkrétne mali záujem o budovanie závodov na lietadlá Aero L-39 Albatros a Let L-410 Turbolet,³⁶ veľkokalibrovú muníciu, raketomety GRAD, tanky T 55, protitankové riadené strely 9M14M Maljutka. Čs. strana sa k líbyjským požiadavkám vyjadrila vo februári 1979 počas bilaterálnych rokovaní v Líbyji. Čs. strana vedená generálnym riaditeľom hlavnej technickej správy FMZO Františkom Langerom tu oznámila, že ČSSR nemá možnosť zaviesť výrobu tankov a protitankových riadených striel Maljutka. Vyjadrila však ochotu rokovať o nasledujúcich projektoch: závod na výrobu lietadiel L-39 a L-410, závod na výrobu zbraňových častí raketometu GRAD, závod na výrobu náhradných dielov pre tanky T-55, závod na výrobu veľkokalibrovej munície. Zároveň čs. strana potvrdila záujem na výstavbu závodu na výrobu pechotných zbraní a munície. Ako už bolo uvedené, o tomto projekte sa rokovalo ešte pred Kaddáfího návštevou v roku 1977 a na základe líbyjskej požiadavky čs. strana vypracovala projektovú štúdiu. Tú líbyjská strana odsúhlasila v novembri 1978.³⁷

V marci 1979 bola do Líbye vyslaná skupina pracovníkov Federálneho ministerstva všeobecného strojárstva (FMVS), príslušných výrobných jednotiek (VHJ), výrobných podnikov a FMZO – HTS. Po rokovaní s líbyjskou stranou zadalo FMVS generálnym riaditeľom príslušných VHJ a projekčným ústavom Projekta Praha a Kovoprojekta Bratislava spracovať predbežné návrhy na výstavbu uvedených výrobných závodov. Čs. strana pritom podľa predbežnej koncepcie plánovala:

A, postupné zavedenie čiastočnej výroby a montáže L-39 a L-410, s tým, že sa predpokladal značný rozsah trvalých dodávok na kompletizáciu z ČSSR, eventuálne zo ZSSR. Líbyjská strana pritom počítala s kapacitou 70 kusov lietadiel L-39 a 10 kusov lietadiel L-410 ročne.

³³ ZÍDEK, SIEBER, ref. 2, s. 206.

³⁴ Počas tejto návštevy Kaddáfího sprevádzal okrem iných minister zahraničných vecí ČSSR Bohuslav Chňoupek a minister zahraničného obchodu Andrej Barčák, minister všeobecného strojárstva Pavol Bahyl. Obrana lidu, 22. 6. 1978, s. 1, Druhý den pobytu M. Kaddáfího v naší vlasti. Mezi pracujícími ve Vodochodech, s. 1.

³⁵ ZÍDEK, SIEBER, ref. 2, s. 207; VYHLÍDAL, M. *Československá pomoc při výstavbě vojenského školství v arabském světě v letech 1948 – 1989*. (magisterská diplomová práce). Brno 2010.

³⁶ Dopravné a transportné lietadlo určené pre regionálnu dopravu.

³⁷ NA Praha, f. KSC-Ústřední výbor 1945 – 1989, Praha – předsednictvo 1976 – 1981, zväzok P 143/80, zpráva o požadavku Libyjské arabské republiky na výcvik libyjského personálu v ČSSR, s. 1, 2.

- B, výrobu 18 súprav zbraňových častí raketometu GRAD ročne,
 - C, zavedenie v niekoľkých etapách výroby delostreleckej munície s kapacitami a sortimentom podľa líbyjských požiadaviek,
 - D, zavedenie výroby náhradných dielov tanku T-55,
 - E, zriadenie technickej školy pre potrebu vojenských tovární, ktorá by zlučovala učňovskú školu s priemyslovou školou (II. stupeň) s kapacitou 600 – 1 000 žiakov ročne.³⁸
- Tieto otázky sa prerokovávali na ďalšom bilaterálnom stretnutí v dňoch 17. až 28. mája 1979 v ČSSR. Líbyjskú stranu tu viedol generálny riaditeľ novozriadenej organizácie vojenského priemyslu plk. Dakhil. Líbyjská strana sa pritom naďalej pridržiavala stanoviska prerokovaného počas spomínanej Kaddáfího návštevy v ČSSR v júni 1978. Nakoniec bola vypracovaná dohoda, ktorej výsledkom bol podpis kontraktu na dodávku projektov nasledujúcich investičných celkov:

1. výroba delostreleckej munície,
2. technická škola,
3. výroba raketometov GRAD,
4. výroba náhradných dielov pre tank T-55,
5. výroba lietadiel L-39 a L-410.

Tento kontrakt však líbyjská strana neratifikovala a požiadala o ďalšie rokovanie v snahe o uplatnenie ďalších pripomienok. Ďalšie rokovanie prebehlo v Tripolise v dňoch 19. – 27. septembra 1979, výsledkom čoho bol nový upravený kontrakt, ktorý bol následne ratifikovaný. Väčšie zmeny tu však už nenastali, čiastočne sa len upravil rozsah projektu, platobné podmienky a formálne podmienky. Celková doba spracovania a schválenia projektu predstavovala 26 až 33 mesiacov. Za dodávku 5 projektov bola stanovená cena 6 miliónov US – dolárov, to značí 81, 8 milióna Kčs. Samozrejme, samotná dodávka projektov nebola pre čs. stranu lukratívnou ziskovou záležitosťou. Tou by však bola následná dodávka celých investičných celkov zmontovaných „na kľúč“. Vzhľadom na rozsah a charakter činnosti nebol potrebný na podpísanie kontraktu súhlas ZSSR. Na druhej strane, keďže v ňom išlo o závody, v ktorých sa mali vyrábať prevažne sovietske licenčné výrobky, predloženie vlastných ponúk na výstavbu bolo viazané súhlasom ZSSR. Ten mala vybaviť čs. strana. Z tohto dôvodu bol už 19. júla 1979 odoslaný list predsedu vlády ČSSR Ľubomíra Štrougala, adresovaný predsedovi rady ministrov ZSSR Alexejovi Kosyginovi, so žiadosťou o súhlas so spoluprácou sovietskej strany pri realizácii líbyjských požiadaviek. Odpoveď obdržal 20. decembra, pričom sovietska strana v nej diplomaticky konštatovala, že „*není účelné v súčasnej dobe predávanie licence na výrobu raketometov GRAD a delostrelecké munície*“. Sovietska strana odmietla poskytnúť čs. strane pomoc v dodávkach výrobkov na kompletizáciu, prístrojov a materiálu na výrobu raketometu a munície, ako aj lietadiel L-39 a L-410. Na druhej strane súhlasila s výrobou náhradných dielov k tankom T-54 a T-55. Čs. strana však musela uhradiť sovietskej strane hodnotu licencií. Okrem toho sovietska strana ČSSR upozornila, že s Líbyou už podpísala dohodu o odovzdaní licencie na výrobu pechotných zbraní a munície. V súvislosti s tým „*by výstavba obdobných závodov v Líbyi za pomoci ČSSR mohla byť vykládaná ako konkurencia medzi dvoma štátmi – účastníkmi Varšavskej zmlouvy*“.³⁹

³⁸ Tamže, s. 3.

³⁹ Tamže, s. 3-5.

Na základe sovietskeho stanoviska muselo dôjsť k opätovnému rokovaniu medzi čs. a líbyjskou stranou a k zmenám v už uzavretom kontrakte. Rokovania, ktoré prebiehali od 10. do 15. marca 1980, za čs. stranu viedol námestník ministra zahraničného obchodu F. Lan-ger. Líbyjskej strane neostávalo nič iné, len akceptovať čs. koncepciu úpravy pôvodného kontraktu. Tá sa realizovala doplnkom 1 k tomuto kontraktu z 12. marca 1980. Predmetom kontraktu zostalo:

1. spracovanie projektu pre závod na výrobu náhradných dielov pre tank T – 55 za cenu 831 320 USD,

2. miesto závodu na výrobu lietadiel L-39 a L-410 sa dohodla (na odporúčenie čs. strany) výstavba závodu na generálne opravy lietadiel L-39 s možnosťou jej rozšírenia v budúcnosti, a to na montáž a výrobu. Ak by sa v budúcnosti dosiahol súhlas sovietskej strany dodávkami komponentov na výrobu lietadiel, mala sa previesť primeraná úprava projektu. Čo sa týka samotného závodu, bolo treba ešte vyžiadať súhlas sovietskej strany, keďže motor a niektoré agregáty boli licenčné. Komplikácie však čs. strana neočakávala, keďže prevádzanie opráv bolo nevyhnutné.

3. Vzhľadom na to, že predpokladané vlastné výrobné kapacity pre vojenskú techniku sa museli redukovať, líbyjská strana mala rozhodnúť o potrebe výstavby technickej školy na základe upraveného predbežného návrhu pre túto školu. Jej kapacita však mala byť prispôbená potrebám závodov na výrobu náhradných dielov T-55 a na opravy lietadiel L-39. Návrh mala do dvoch mesiacov predložiť čs. strana. Prípadný líbyjský súhlas s výstavbou školy sa mal riešiť doplnkom k už existujúcemu kontraktu.

Úplne sa zrušila tá časť kontraktu, ktorá sa týkala závodu na výrobu raketometov GRAD a delostreleckej munície. Do doplnku 1 kontraktu bolo zahrnuté tiež rozhodnutie, že obidve strany ustupujú od ďalšieho rokovania o výstavbe závodu na výrobu pechotných zbraní a munície, a to bez akýchkoľvek nárokov obidvoch strán.⁴⁰

V dôsledku uvedenej úpravy kontraktu sa čs.-líbyjská spolupráca dostala do reálnej roviny. Pritom o výstavbu spomínaných závodov prejavovala líbyjská strana veľký záujem. Presvedčil sa o tom aj samotný minister národnej obrany armádny generál Martin Džúr počas svojej oficiálnej návštevy Líbye vo februári 1980. Z pohľadu ČSSR malo budovanie vojenského priemyslu v Líbyi do budúca veľký ekonomický aj politický význam, pričom počítala aj s pomocou pri výstavbe ďalších závodov. Celková predpokladaná hodnota čs. dodávok (projekty plus následná výstavba investičných celkov „na kľúč“, vrátane predpokladanej technickej školy) sa vyčísli na 450 miliónov USD. Zhruba polovicu mali tvoriť dodávky zariadenia a polovicu stavebné časti. Väčšinu technologického zariadenia pritom bolo možné zadovážiť v ČSSR. Z časového hľadiska sa spracovanie projektu predpokladalo do roku 1982. Dodávky zariadenia, výstavba, montáž a uvedenie do prevozu sa predpokladali na približne 4 – 5 rokov, čiže roky 1982 – 1986.⁴¹

Čo sa týka požiadavky líbyjskej strany na vyslanie niekoľko sto čs. vojenských inštruktorov do Líbye a výcvik líbyjského personálu priamo v ČSSR v súvislosti s nákupom zbraní, tá sa začala vo väčšom rozsahu realizovať už v roku 1977. Čs. špecialisti boli do Líbye zaslaní na základe uznesenia Predsedníctva vlády ČSSR č. 136 zo dňa 16. júna 1977 (a následného uznesenia 47. schôdze Predsedníctva ÚV KSČ z nasledujúceho dňa).⁴² Vedúcim

⁴⁰ Líbyjská strana sa pôvodne zaviazala uhradiť ČSSR 100 000 USD, v prípade, že tento závod neobjedná v ČSSR. Avšak vzhľadom na rozsah spolupráce sa od toho ustúpilo. Tamže, s. 6.

⁴¹ Tamže, s. 7-10.

⁴² VÚA Praha, f. MNO-KM - 1979, šk. 27, sign. 29/17, informačná správa pre ministra Džúra z 30. 7. 1979.

čs. expertov bol generálmajor ing. Juraj Lalo, ktorý mal oficiálnu funkciu – vedúci skupiny pre koordináciu a zabezpečenie činnosti čs. vojenských odborníkov v Líbyi. Túto funkciu vykonával v rokoch 1977 – 1980. Pozornosť sa najskôr sústredila najmä na tankový výcvik, ktorý sa začal 1. novembra 1977 (včítane údržby, opravy a skladovania tankov a obrnených transportérov). Okrem toho boli do Líbye vyslaní aj leteckí experti, ako aj špecialisti s úlohou vycvičiť obsluhu raketometov GRAD a zabezpečiť pritom pohotovosť jedného oddielu tejto zbrane. Napriek tomu, že spočiatku sa pozornosť sústredila najmä na tankový výcvik, postupne stúpal najmä počet leteckých expertov. Zmeny v tomto smere nastali v roku 1978. Uznesením Predsedníctva vlády ČSSR č. 180 z 24. augusta 1978 bol vyslovený súhlas s pokračovaním činnosti čs. vojenských odborníkov pri plnení technickej pomoci v Líbyi. Avšak v oblasti tankového a delostreleckého výcviku mala technická pomoc pokračovať v zníženom rozsahu. V dôsledku toho ukončilo činnosť v Líbyi k 31. októbru 1978 až 380 čs. expertov.⁴³ V tom čase v Líbyi pôsobilo 792 čs. vojenských odborníkov, z čoho pre tankový a delostrelecký výcvik 520 odborníkov.⁴⁴

Zvýšenie počtu leteckých expertov súviselo s otvorením strednej leteckej školy v Líbyi 1. septembra 1978. Škola bola otvorená pri príležitosti 8. výročia Kaddáfího štátneho prevratu. V tejto súvislosti dal minister národnej obrany armádny generál Martin Dzúr súhlas na vyslanie čs. vojenských letcov na predvedenie 16 – 18 lietadiel počas slávnostnej leteckej prehliadky.⁴⁵ V lete 1979 už 360 čs. leteckých expertov zabezpečovalo výučbu a výcvik 1 093 líbyjských kadetov v dvoch ročníkoch strednej leteckej školy v Oqba pri Tripolise. Tankový výcvik, údržbu, opravy a skladovanie tankov a obrnených transportérov v tom čase zabezpečovalo 115 čs. expertov, delostrelecký výcvik a opravy delostreleckej techniky 62 čs. expertov. Spolu s nimi bolo v júni 1979 v Líbyi 429 rodinných príslušníkov.⁴⁶ Dňa 9. apríla 1979 začali líbyjskí piloti pod vedením čs. odborníkov realizovať sólové lety, ktorých bolo do polovice mája vykonaných už 60.⁴⁷ Napriek tomu, že výcvik prebiehal bez väčších komplikácií a čs. strana svoje záväzky plnila, z líbyjskej strany spočiatku neboli splnené podmienky pre prácu vojenských špecialistov. Niektoré skupiny preto nemohli plniť úlohy podľa dohodnutých podmienok. Život čs. špecialistov a ich rodín v Líbyi komplikovali tiež ďalšie skutočnosti – nesplnené podmienky pre samostatnú prípravu stravy, zdržiavanie platieb, komplikácie s ubytovaním pre ženatých expertov. Ako príklad možno uviesť, že ešte vo februári 1978 mali ženatí špecialisti k dispozícii len 29 bytov z pôvodne 109 požadovaných.⁴⁸ Na problémy s ubytovaním, hygienou a stravovaním poukazuje aj memoárová literatúra. Veľký problém bol najmä s pitnou vodou.⁴⁹ Čs. odborníci si okrem

⁴³ VÚA Praha, f. MNO-KM -1978, sign. 29/31, rozkaz ministra národnej obrany Dzúra pre prvého zástupcu ministra genplk. Vasíla Vala.

⁴⁴ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1978, sign. 29/31, informačná správa pre ministra národnej obrany Dzúra z 25. 10. 1978.

⁴⁵ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1978, šk. 33, sign. 92/10, záznam z rokovania ministra národnej obrany ČSSR o situácii československých vojenských odborníkov v Líbyi z 21. 8. 1978.

⁴⁶ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1979, šk. 27, sign. 29/17, informačná správa pre ministra Dzúra z 30. 7. 1979.

⁴⁷ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1979, šk. 27, sign. 29/14, list ministra národnej obrany pre generálneho tajomníka ÚV KSČ a prezidenta ČSSR G. Husáka.

⁴⁸ VÚA Praha, f. MNO-KM 1980, šk. 31, sign. 29/4, informačná správa pre ministra Dzúra z 2. 3. 1978.

⁴⁹ Letecký špecialista pplk. Jan Niesner v Líbyi slúžil v prvej polovici 80. rokov, problémy s vodou však boli ešte aj v tomto období na dennom poriadku: „...Byla mírně slaná a svíjeli se v ní červení

toho museli zvykať aj na špecifiká spojené s pobytom v arabskej krajine, kde platili aj pre nich iné pravidlá ako v ČSSR (napríklad zákaz konzumácie alkoholu, bravčového mäsa atď.), tiež na zostrený bezpečnostný režim.⁵⁰ Problémom, s ktorým sa museli potýkať, boli aj iné klimatické podmienky, najmä veľké teplo. V tejto súvislosti bola veľmi neprijemná prítomnosť jedovatých hadov, či škorpiónov atď. Na druhej strane exotickosť krajiny mala aj svoje výhody v čase služobného voľna (návšteva rímskych pamiatok, relax pri mori atď.).⁵¹ Napriek každodenným ťažkostiam však najväčšou motiváciou pre prácu v tejto severoafrickej krajine bola možnosť na vtedajšie pomery veľmi slušného zárobku.

Na nedostatky spojené so životnými podmienkami čs. odborníkov upozorňovala už čs. delegácia pod vedením námestníka ministra zahraničného obchodu F. Langerera, ktorá navštívila Líbyu v dňoch 15. – 25. februára. 1978 a rokovala, okrem iného, aj s ministrom obrany Abú Baker Younis Džáberom.⁵² Jej cieľom bola práve kontrola činnosti čs. vojenských špecialistov, ktorých bolo v Líbyi v tom čase 607. S líbyjskou stranou prerokovala kapacitné možnosti na zabezpečenie školenia. Miesto požadovaného školenia 400 pilotov a 600 technikov v leteckej škole v Tripolise, ktoré presahovalo čs. možnosti, navrhovala zabezpečiť teoretickú výučbu v prvom školskom roku pre 400 pilotov a 300 technikov.⁵³

O necelý rok neskôr v dňoch 14. – 19. januára 1979 absolvoval oficiálnu návštevu Líbye aj samotný veliteľ letectva – zástupca ministra národnej obrany genpor. Jozef Remek. Spolu s ním sa návštevy zúčastnil aj spomínaný námestník ministra zahraničného obchodu František Langer. Hlavným cieľom ich návštevy bolo upresnenie perspektívy činnosti čs. leteckých odborníkov v Líbyi a prerokovanie ďalších líbyjských požiadaviek v tejto oblasti. Veliteľ líbyjského letectva plk. Saleh Fezjanim pritom vyslovil požiadavku na ďalšiu účasť čs. vojenského letectva pri budovaní leteckej školy v Líbyi až do školského roku 1982/1983. Za týmto účelom čs. strana predpokladala potrebu udržiavať v Líbyi približne 120 učiteľov teórie a 510 osôb lietajúceho, technického a zabezpečujúceho personálu. Každým rokom sa predpokladala výučba a výcvik 90 – 120 pilotov a 240 – 280 leteckých technikov (spolu 480 pilotov a 1120 technikov). Od školského roku 1981/1982 sa mal počet čs. inštruktorov znižovať. V súvislosti s uvedenými plánmi sa mal k 15. septembru 1979 vytvoriť druhý čs. školský pluk (popri už existujúcom pluku a teoretickej časti).

Na základe bilaterálnych rokovaní bolo tiež rozhodnuté, že letecký výcvik sa už nemal prevádzkať na leteckej základni v Tripolise (tu sa mala koncentrovať teoretická výučba), ale na dvoch letiskách. Príslušné zmluvné dokumenty vychádzajúce z januárových rokovaní sa mali prerokovať a uzavrieť do 31. marca 1979.

červíci. Proto byly vodovodní kohoutky vybaveny sítkami, ve kterých se zachycovali a tyto sítky se museli stále čistit, než červíci začali zahnívat...Vodu jsme před dalším použitím museli převařit. I tak jsme si vždy domů dovezli nějaké ty cizopasníky v zažívacím traktu, které jsme během dovolené mordovali za pomoci košické vojenské nemocnice.“ NIESNER, J. Nebe není ráj aneb starý pilot vypravuje. Cheb 2007, s. 173.

⁵⁰ Čs. príslušníci sa, samozrejme, tieto zákazy snažili obchádzať, napr. tým, že si sami varili pivo, kvasili víno, pašovali potraviny z domova atď. Odvážnejší pálili aj tvrdý alkohol, za odhalenie čoho však hrozili tresty. NIESNER, ref. 36, s. 175-176.

⁵¹ Bližšie pozri NIESNER, ref. 36, s. 157-195; Pozri tiež ŠRÁMEK, J. *Vzpomínky pilota, účastníka incidentu československých a amerických bojových letounů, při kterém sestřelil veterána korejské války.* Cheb 2010, s. 91-102.

⁵² MNO v delegácii zastupovali náčelník správy ústredného plánovania generálneho štábu genpor. V. Srovnal a náčelník oddelenia bojovej prípravy letectva plk. J. Jančík.

⁵³ VÚA Praha, f. MNO – KM— 1980, šk. 31.

Líbyjská strana zároveň čs. delegáciu upozornila, že nepočíta s čs. pomocou pri výstavbe vojenskej leteckej technickej akadémie, vzhľadom na to, že kontrakt na jej vybudovanie uzavrela s Juhosláviou. Pôvodne však, ako som už uviedol, podľa líbyjských požiadaviek aj túto úlohu mala prevziať čs. strana, presahovala však „kádrové“ možnosti ČSLA.

Líbyjská strana zároveň konkretizovala požiadavky na prijatie 100 poslucháčov k vysokoškolskému štúdiu v čs. vojenských zariadeniach s nástupom k 1. februáru 1979. Požadovala vyškolenie 25 letovodov, 25 meteorológov, 40 leteckých inžinierov a 10 lekárov. Uvedená požiadavka bola v súlade s čs. možnosťami v tamojších vojenských zariadeniach a zodpovedala aj predchádzajúcemu uzneseniu Predsedníctva vlády ČSSR.

Čs. delegácia prerokovala tiež otázky týkajúce sa životnej úrovne čs. leteckých expertov v Líbyi. Upozorňovala na objektívne problémy najmä v ubytovaní a stravovaní.

Minister národnej obrany už 6. februára 1979 súhlasil s návrhmi, ktoré generálporučík Remek predložil na základe rokovania s líbyjskou delegáciou. Nasledujúci deň o svojom rozhodnutí informoval generálneho tajomníka ÚV KSČ.⁵⁴ Prví absolventi strednej leteckej školy (113 pilotov a 405 leteckých technikov) vedení čs. leteckými odborníkmi boli slávnostne vyradení pri príležitosti osláv 11. výročia revolúcie v Líbyi 1. septembra 1980. Tohto aktu za účasti najvyšších líbyjských predstaviteľov (na čele s plk. Kaddáfim) sa zúčastnila aj čs. vládna delegácia na čele s podpredsedom vlády ČSSR Jozefom Šimonom. V tom čase študovalo na tejto leteckej škole 360 pilotov kadetov a 1 000 leteckých technikov. Ich výučbu zabezpečovalo 600 čs. leteckých odborníkov, z toho 98 pilotov – inštruktorov. Prevádzku leteckej techniky pri výcviku zaisťovali výlučne čs. odborníci. Pri výcviku líbyjských pilotov bola využívaná letecká technika čs. výroby, to znamená cvičné lietadlá L-39 ZO, výcvikový simulátor TL-39 a ďalšie cvičné pomôcky, ktorými boli vybavené učebne a dielne leteckej školy. Výcvik poslucháčov školy sa prevádzal na dvoch leteckých základniach v Tripolise a Syrte. Od začiatku roku 1978 do septembra 1980 bolo dodaných pre účely výcviku 72 ks L-39, trenažérov a ďalších pomôcok v hodnote približne 85 miliónov USD. Kontrahovaných bolo ďalších 48 lietadiel L-39 v hodnote 67 miliónov USD. Celková hodnota kontraktu za poskytovanie technickej pomoci čs. odborníkmi do roku 1981 v leteckej oblasti predstavovala 37 mil. USD. Možno konštatovať, že z hľadiska histórie špeciálnej technickej pomoci do nesocialistických krajín bol rozsah účasti pri výcviku leteckých odborníkov v Líbyi celkom mimoriadny a ojedinelý. V budúcnosti pritom líbyjská strana počítala s ďalším rozšírením čs. pomoci v tejto oblasti. Už počas návštevy spomínanej čs. delegácie J. Šimona predložila líbyjská strana požiadavku na dodávku ďalších 60 kusov lietadiel L-39 a súvisiacu technickú pomoc v podobe vyslania 270 čs. vojenských leteckých odborníkov, z toho 43 pilotov-inštruktorov. Líbyjská strana pritom čs. delegáciu informovala, že týmito požiadavkami v podstate realizovala zámer zveriť čs. strane úplne výučbu pilotov a technikov na stredných leteckých školách. Ďalšími 60 lietadlami Líbya chcela zabezpečiť ďalšiu výcvikovú letku, kde by preškolenie na L-39 zaisťovali výlučne čs. leteckí odborníci. O líbyjskej požiadavke rokovala čs. delegácia v Líbyi koncom októbra. Výsledkom bolo podpísanie kontraktu na 60 lietadiel v hodnote 150 miliónov DM, to znamená 1, 2 mld. Kčs. Dodávky mali byť zabezpečené do roku 1983.⁵⁵

⁵⁴ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1979, šk. 27, č.j. 030 403, informačná správa pre ministra Džúra od MNO – veliteľstva letectva z 25. 1. 1979; list ministra Džúra generálnemu tajomníkovi ÚV KSČ G. Husákovi zo 7. 2. 1979.

⁵⁵ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1980, šk. 31, zpráva o zabezpečení požadavků Libye na dodávky 60 kusů cvičných letadel L-39 a potřebné technické pomoci.

Čo sa týka technickej pomoci pre líbyjských poslucháčov v ČSSR, tá sa začala v roku 1975. Spolupráca v tejto oblasti sa začala prijatím poslucháčov do veliteľských, technických školení a kurzov. V roku 1975 ich absolvovalo 40 a v nasledujúcom roku 51 líbyjských poslucháčov. Začiatkom roka 1978, počas návštevy čs. delegácie pod vedením náčelníka Správy ústredného plánovania generálneho štábu genpor. Vojtecha Srovnala v Líbyi, predložila hostiteľská strana žiadosť na zvýšenie počtu líbyjských študentov v ČSSR z 50 na 130. Minister národnej obrany arm. gen. M. Dzúr následne predložil návrh 7. marca 1978 pre generálneho tajomníka ÚV KSČ G. Husáka zabezpečiť túto požiadavku vo Vojenskej akadémii Antonína Zápotockého v Brne, vo Vojenskej vysokej leteckej škole Slovenského národného povstania v Košiciach.⁵⁶ S vysokoškolskou výučbou sa následne začalo už v školskom roku 1978/79, a v nasledujúcom roku aj so stredoškolskou výučbou.

Líbyjská strana bola so spoluprácou s ČSSR v „špeciálnej“ oblasti nadmieru spokojná a mala záujem o jej ďalšie prehĺbenie. Jasným signálom v tomto smere bola vôbec prvá návšteva samotného ministra národnej obrany ČSSR armádneho generála M. Dzúra tejto africkej krajiny⁵⁷ v dňoch 11. – 15. februára 1980. Čs. minister sa pritom stretol tak s líbyjským vodcom M. Kaddáfim, ako aj s hlavným veliteľom líbyjských ozbrojených síl brigádym Abu Bakr Junis Džabírom. Nastúpený trend dovtedajšej spolupráce potvrdili ďalšie požiadavky líbyjskej strany na dodávku vojenskej techniky⁵⁸. Tú považovali za nevyhnutnú pri obrane proti „okolitým reakčným režimom“ (Egypt, Sudán, Čad, Tunisko), ktoré „*chcú Líbyi vnútiť boj na niekoľkých frontoch*“. Líbyjský minister obrany pritom požadoval 50 – 60 kusov samohybných kanónových húfníc DANA, 600 kusov bojových vozidiel pechoty, 48 kusov lietadiel L 39, muníciu pre 100mm tankový kanón (100 000 kusov), pre 122mm raketomet GRAD (70 000 kusov). Minister Dzúr rezortného partnera ubezpečil o schopnosti čs. strany zabezpečiť tieto dodávky, s výnimkou samohybných húfníc DANA, ktoré sa zatiaľ len pripravovali do výroby. Džabír tiež požadoval ďalšie prehĺbenie spolupráce pri výcviku líbyjských pilotov. V tejto súvislosti požiadaval o zabezpečenie výcviku asi 200 pilotov na bojových lietadlách MIG 21, MIG 23 a na dopravných lietadlách. Vzhľadom na rozsah tejto požiadavky zaujal čs. minister zdržanlivý postoj a dopredu sa k ničomu nezaväzoval. Podobne sa staval tiež k požiadavke o prehĺbenie spolupráce pri vybudovaní líbyjského vlastného vojenského priemyslu. Tá však nemala byť viazaná na účasť tretej krajiny včítane ZSSR. Počas celého rokovania líbyjskí predstavitelia vyzdvihovali spoločné ciele oboch štátov, ktorým bol boj proti „imperializmu, reakcii a vykorisťovaniu“, pričom za najväčšiu spoločnú hrozbu označovali USA. Samotný Kaddáfí pritom zdôraznil, „*že budovanie socializmu a boj proti imperializmu nás možná v budúcnu privede k tomu, že naši vojáci budú spoločne bojovať bok po boku*“.⁵⁹

Uvedené požiadavky dokazujú neutíchajúci záujem líbyjskej strany o ďalšie prehĺbenie vojenskej spolupráce s ČSSR, k čomu v nasledujúcom období skutočne dochádzalo.

⁵⁶ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1978, sign. 29/4, list Dzúra Husákovi zo 7. 3. 1978.

⁵⁷ K delegácii patrili genpor. Antonín Brabec (náčelník Hlavnej politickej správy ČSĽA), genpor. Jozef Remek (náčelník letectva – zástupca ministra národnej obrany), genpor. Vojtěch Srovnal (náčelník Správy ústredného plánovania generálneho štábu – zástupca náčelníka Generálneho štábu ČSĽA), plk. Jozef Mrázek (náčelník Sekretariátu ministra národnej obrany ČSSR)

⁵⁸ Líbyjský vodca Kaddáfí požadoval urýchlenú dodávku asi 135 bojových vozidiel pechoty, pretože všetky vozidlá, ktoré kúpil zo ZSSR, boli rozmiestnené na egyptskej hranici.

⁵⁹ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1983, šk. 5, sign. 06/5, č.j. 050086, návšteva delegácie ČSĽA v Líbyi v roku 1980.

Možno pritom konštatovať, že v roku 1980 dosiahla dovtedajšia spolupráca medzi Líbyou a ČSSR v špeciálnej oblasti svoj vrchol. Výška kontrahovaného vojenského materiálu za roky 1970 – 1980 presahovala 10 miliárd Kčs (reálne dodané boli dovtedy položky za vyše 6 miliárd Kčs).⁶⁰ Pre porovnanie v období 6. päťročnice (roky 1974 – 1978) predstavoval objem vývozu špeciálnej techniky vo veľkoobchodných cenách 35, 546 mld. Kčs (55 % z výroby), z toho do ZSSR a ostatných socialistických krajín 27, 296 mld. (76, 6 % celkového vývozu) a do nesocialistických krajín a Juhoslávie 8, 250 mld. Kčs (23, 2 % celkového vývozu).⁶¹

Čo sa týka Líbye, do budúcnosti sa pritom predpokladalo ďalšie zvyšovanie vývozu vojenského materiálu. Dôkazom bol už samotný rok 1980, keď kontrakty na dodávku špeciálneho materiálu dosiahli výšku 7, 4 mld. Kčs.⁶² Umožňovali to predovšetkým obrovské príjmy Líbye z exportu ropy, ktoré len v roku 1980 dosiahli hodnotu 18 miliárd amerických dolárov.⁶³ Možno konštatovať, že Líbya sa postupne vypracovala na najväčšieho zákazníka čs. zbrojného priemyslu.⁶⁴ Samozrejme, pre ČSSR mala spolupráca s Líbyou vo vojenskej oblasti veľký ekonomický význam, zároveň dôležitú úlohu hralo aj politické hľadisko, napriek tomu, že Líbya navonok viackrát deklarovala svoj odpor ku komunizmu, ako aj veľkú nedôveru voči ZSSR. V konečnom dôsledku však z ideologického hľadiska bol pre túto severoafrickú krajinu väčším strašiakom „svetový imperializmus“. Sympatie v krajinách socialistického bloku Kaddáfí získal aj svojimi krokmi v oblasti likvidácie súkromného vlastníctva a jeho násilného zoštátnovania. ČSSR, ako aj ostatné krajiny socialistického bloku na čele so ZSSR, si uvedomovali, že v prípade nezájmu o túto bohatú africkú krajinu, vplyv v nej by získali iné štáty.

⁶⁰ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1980, šk. 31, informačná správa pre ministra armádneho generála M. Dzúra zo 6. 11. 1980.

⁶¹ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1981, šk. 30, list ministra všeobecného strojárstva ministromi národnej obrany z 27. 5. 1981.

⁶² VÚA Praha, f. MNO-KM – 1982, šk. 3, podklady pre prijatie vedúceho ľudového úradu Líbye pre náčelníka sekretariátu ministra národnej obrany ČSSR zo 17. 2. 1982.

⁶³ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1982, šk. 2, sig. 11/15, návšteva ministra národnej obrany ČSSR so sprievodom v Mozambickej ľudovej republike, Angolskej ľudovej republike a socialistickej Etiópii.

⁶⁴ Pre porovnanie Sýria považovaná za najväčšieho odberateľa vojenského materiálu z ČSSR z rozvojových krajín v druhej polovici 70. rokoch tu nakúpila od roku 1956 do roku 1979 „špeciálny“ materiál „len“ v hodnote 3, 5 mld. Kčs. VÚA Praha, f. MNO-KM – 1978, šk. 26, sign. 06/16, podkladový materiál pre prijatie gen. Tlassa ministrom Dzúrom v septembri 1978; Porovnaj ZÍDEK, SIEBER, ref. 2, s. 282.

Prílohy:

Tabuľka č. 1 : Počty čs. vojenských špecialistov v Líbyi ⁶⁵

<i>odbornosti</i>	<i>1977</i>	<i>1978</i>	<i>1979</i>	<i>1980</i>
<u>pozemné</u>				
- tankový výcvik T – 55	453	453	72	-
- tankové opravárstvo	37	37	39	93
- delostrelecký výcvik na raketomet GRAD a kanón -130 mm	86	86	54	29
- materiálnotechnické zásobovanie	13	13	13	33
<u>letecké</u>				
- výcvik na lietadlách L-39	41	216	395	594
<u>riadiaca skupina</u>				
skupina pre koordináciu a zabezpečenie čs. vojenských odborníkov v Líbyi	9	9	10	10
<i>Spolu</i>	639	814	583	759

Tabuľka č. 2: Technická pomoc pre líbyjských poslucháčov poskytovaná v ČSSR v zariadeniach ČSĽA ⁶⁶

<i>druh štúdia a odbornosť</i>	<i>1978</i>	<i>1979</i>	<i>1980</i>
<u>vysokoškolské</u>			
- letecké veliteľské	65	92	88
- letecké technické	65	126	127
- pozemno-technické	-	54	53
- štúdium lekárstva	-	20	20
<u>stredoškolské</u>			
pozemná špecializácia	-	106	104
<u>kurzy</u>			
- veliteľské pre dôstojníkov	-	32	15
- veliteľské pre seržantov	-	-	98
- technické pre seržantov	42	37	83
<i>Spolu</i>	172	467	588

⁶⁵ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1980, šk. 31, informačná správa pre ministra armádneho generála M. Dzúra zo 6. 11. 1980.

⁶⁶ VÚA Praha, f. MNO-KM – 1980, šk. 31, informačná správa pre ministra armádneho generála M. Dzúra zo 6. 11. 1980.

VOJENSKÁ HISTÓRIA

Tabuľka č. 3: Prehľad školených príslušníkov líbyjských ozbrojených síl v ČSSR na čs. vojenských školách k 6. novembru 1980

Vojenská akadémia Antonína Zápotockého Brno			
<u>Vysokoškolské štúdium</u>	počet poslucháčov	rok začatia	rok ukončenia
- letecké technické /6 špecializácií/	127	1978/60/* 1979/67/	1983 1984
- pozemné technické /4 špecializácie/	53	1979	1984
<u>Školenie stredných odborností</u>	počet poslucháčov	rok začatia	rok ukončenia
- veliteľské – dôst. spoj.	15	1979	1981
- veliteľské – seržanti (11 špecializácií)	98	1979	1982
- technické – seržanti (5 špecializácií)	46	1979	1981
Vysoká vojenská letecká škola SNP Košice			
<u>Vysokoškolské štúdium</u>	počet poslucháčov	rok začatia	rok ukončenia
- letecké veliteľské (2 špecializácie)	88	1978 /62/ 1979/26/	1981 1982
Vojenský lekárskeý výskumný a doškolořovací ústav v Hradci Králové			
<u>Vysokoškolské štúdium</u>	počet poslucháčov	rok začatia	rok ukončenia
- vojenský lekáři	2	1979	1986

* počet poslucháčov v danom ročníku

Tabuľka č. 4: Vybrané položky materiálu dodaného do Líbye v rokoch 1970 – 1980⁶⁷

Materiál	kontrahované v kusoch	hodnota v mil. a mld. Kčs	dodané k 6. 11. 1980	hodnota v mil. a mld. Kčs
lietadlo L-39	180	2 641, 2	72	903, 2
raketomet GRAD	168	424, 2	124	310, 7
munícia pre raketomet GRAD	87 850	979, 5	74 681	817, 0
100mm náboj pre tank	3 136	7, 2	3 136	7, 2
protitanková riadená strela Maljutka	1 080	62, 3	1 080	62, 3
RPG - 75 ⁶⁸ KOBYLKA	3 000	19, 6	3 000	19, 6
82 mm bezzáklzový kanón vz. 59	70	5, 1	70	5, 1
82 mm náboj pre bezzáklzový kanón vz. 59	12 000	15, 1	12 000	15, 1
BVP - 1 ⁶⁹	600	2 005, 3	150	501, 3
tank T-55 včítane aplikácií	1 415	3 396, 0	1 415	3 396, 0
OT ⁷⁰ -62 TOPAS	100	120, 0	100	120, 0
ochranná maska s filtrom	300 000	582, 3	131 300	225, 6
<i>Spolu</i>		10 257, 8		6 383, 1

Tabuľka č. 5: Prehľad stavu čs. vojenských odborníkov a rodinných príslušníkov v Líbyi k 6. novembru 1980

Skupina	čs. odborníci	manželky	deti	spolu
riadiaca	10	9	12	31
letecká časť	594	158	140	892
pozemná časť tanková	126	59	83	295
delostrelecká	27			
<i>Spolu</i>	757	226	235	1 218

⁶⁷ VÚA Praha, f. MNO - KM 1980, šk. 31, informačná správa pre ministra armádneho generála M. Dzúra zo 6. 11. 1980

⁶⁸ Reaktívny protitankový granát vz. 75

⁶⁹ bojové vozidlo pechoty - 1

⁷⁰ obrnený transportér

VOJENSKÁ HISTÓRIA

Tabuľka č. 6: Prehľad stavu čs. vojenských odborníkov v Líbyi k 6. novembru 1980 podľa miesta pôsobenia

lokality	riadiaca skupina	letecká časť	pozemná časť	spolu
Tripolis	9 pozemných 1 pilot	43 pilotov 306 ostatných letcov	96	455
Sirta	-	40* pilotov	22	267
Bengházi	-	-	13	13
Tobruk	-	-	15	15
Sebha	-	-	7	7
<i>Spolu</i>	10	594	153	757

* Ide pravdepodobne o nesprávny údaj; vychádzajúc z ostatných údajov v tabuľke, počet pilotov bol 245 – pozn. I. B.

BAKA, I.: MILITÄRISCHE HILFE DER TSCHECHOSLOWAKEI FÜR LIBYEN IN DEN 70. JAHREN DES 20. JAHRHUNDERTS

Die Politik des Kalten Kriegs äußerte sich unter anderen im Bestreben sowohl der einen, als auch der anderen Seite nach der Erringung des entscheidenden Einflusses in den Entwicklungsländern. Eines der Begleitmerkmale dieser Politik war auch der Waffenexport, Leistung der Militärabrüstung und die Entsendung von Militärexperten in diese Länder. Die Zusammenarbeit zwischen Libyen und der ČSSR im „Sonderbereich“ begann schon im Jahre 1970, also nach dem am 1. September 1969 durchgeführten Putsch der Gruppe junger libyscher Offiziere mit Muammar Gaddafi an der Spitze. Für die sozialistische Tschechoslowakei hatte die Zusammenarbeit mit Libyen eine große, hauptsächlich ökonomisch motivierte Bedeutung (ermöglicht vor allem durch riesige Einnahmen Libyens aus dem Öl-Export), wobei auch der politische Gesichtspunkt von Bedeutung war. Die Tatsache, dass Libyen nach außen hin mehrmals seine Abneigung zum Kommunismus und großes Misstrauen gegenüber der UdSSR äußerte, änderte kaum etwas an dieser Ausrichtung. Aus ideologischer Hinsicht war es nämlich der „Weltimperialismus“, der für dieses nordafrikanische Land im Endeffekt zum wahren Gespenst wurde. Durch seine Schritte im Bereich der Liquidierung des Privateigentums und seiner Zwangsverstaatlichung konnte Gaddafi viele Sympathien in den sozialistischen Ländern für sich gewinnen. Die ČSSR und weitere Länder des sozialistischen Lagers mit der Sowjetunion an der Spitze waren sich darüber im Klaren, dass im Falle ihres Desinteresses an diesem Land andere Staaten hier die Oberhand gewinnen würden.

Den Durchbruch im Bereich der Zusammenarbeit im „Sonderbereich“ brachte das Jahr 1974, als zwei Verträge auf Lieferung von insgesamt 920 Panzern T-55 in unterschiedlichen Versionen im Wert von 3 Milliarden Tschechoslowakischer Kronen (Kčs) unterzeichnet wurden. Alle Panzer-Lieferungen an Libyen wurden bis zum ersten Vierteljahr 1976 vollständig durchgeführt. Die Libyer waren von Anfang an auch an der Hilfe im Aufbau von Investitionskomplexen im eigenen Land interessiert, vor allem von Betrieben für Produktion von Militärtechnik. Diesbezügliche Verhandlungen verliefen jedoch sehr zaghaft und waren alles andere als einfach, denn die Vereinbarung war in mehreren Punkten durch das Einverständnis der UdSSR zur Verwendung seiner lizenzierten Dokumentation bedingt. Den Durchbruch bei den Verhandlungen über Verträge bezüglich Aufbau von speziellen Investitionskomplexen brachte erst das Jahr 1980.

In der zweiten Hälfte der 1970er Jahren entfaltete sich auch die Mitarbeit der ČSSR bei Ausbildung und Bildung von Mitgliedern der libyschen Streitkräfte (technische Hilfeleistungen für libysche Studenten und Kursteilnehmer in der ČSSR, Entsendung von tschechoslowakischen Militärexperten nach Libyen).

In dieser Zeit konnte sich Libyen zum größten Auftraggeber und Abnehmer der tschechoslowakischen Rüstungsindustrie hinaufarbeiten, und in langfristiger Perspektive rechnete man im Bereich des Exports von Militärmaterial mit einer weiteren Steigerung. Die Höhe des kontrahierten Militärmaterials im Zeitraum von 1970-1980 überschritt die Summe von 10 Milliarden Tschechoslowakischer Kronen (tatsächlich geliefert wurden Posten für insgesamt mehr als 6 Milliarden Kčs).